استفتائات جدید

حج

سال ۱۳۹۰

بسم الله الرحمن الرحیم

استفتائات جدید

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

استفتائات جدید

مشخصات کتاب

نام کتاب: استفتائات جدید

نویسنده: مرکز تحقیقات حج

موضوع: احکام و مناسک

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۱

ناشر: نشر مشعر

مکان چاپ: تهران

نوبت چاپ: ۱

ص:۱

اشاره

ص:۲

ص: ۳

استفتائات جدید حج

احکـام و مناسـک عمره و حـج به جهت گسـتردگی فروع و تبـدّل موضوعـات و تغییراتی که در برخی امـاکن داده شـده، ضـرورت دست‌یابی روحانیان معظم به فتاوای مراجع تقلید را پیش می‌آورد؛ لذا برخی از اسـتفتائات جدیدی که از محضـر مراجع پرسیده شد یا جواب‌هایی که تا این تاریخ به دستمان رسیده در اختیار عزیزان قرار می‌گیرد:

اخیراً طی توافقی که سازمـان حـج و زیـارت بـا بانـک ملّی ایران به‌عمـل آورده، متقاضـیان حـجّ تمتع بـا مراجعه به بانک، مبلغ یک میلیون تومـان به صورت قرارداد مضاربه‌ای به نام خود به حسابی در بانک ملی واریز نموده، فیش آن را دریافت می‌دارنـد، این پول تا هنگام تشرف به نام واریزکننده و در حساب شخصیِ او باقی می‌ماند وطبق قراردادمکتوب، مبلغی‌حدود ۱۷٪ به دارنده

ص: ۴

حساب، در پایان هر سال منفعت مضاربه تعلّق می گیرد.

سازمان حج و زیارت فقط برای کسانی که زودتر ثبت‌نام کرده‌اند اولویت قائل شده و پس از حدود سه سال، نوبت اشخاص را اعلام و در صورت تمایل، آنها را به حج اعزام می کند. زمان اعزام که فرا رسید، واریز کننده، پولی را که در حساب مضاربه‌ای خود دارد، از بانک اخذ و همراه با مانده هزینه‌ها به حساب حج و زیارت واریز می‌نماید و سپس به حج مشرف می‌شود.

حال خواهشمند است با عنایت به اینکه قرارداد مذکور به‌صورت کتبی بوده و شفاهاً گفتگویی بین صاحب پول و بانک ردّ و بدل نمی‌شود بفرمایید:

مبلغ درصدی که صاحب مال به عنوان منفعت مضاربه دریافت می کند، چه صورتی دارد؟

آیت‌اللّٰه بهجت: اگر بعد از پایان کار، سود را با چیزی معامله کنند اشکال ندارد و یا اینکه زاید را صدقه دهند، با استجازه از حاکم شرع علی‌الأحوط.

آیت‌اللّٰه تبریزی: با توجه به اینکه افراد ثبت نام کننده نسبت به فهم مورد قرارداد و عمل به قرارداد بر طبق عقود شرعیه متفاوت هستند، حکم مسأله متفاوت است.

چنانچه اطمینان به انجام معامله شرعیه ندارند باید

ص: ۵

شرط اضافه بر اصلِ پول نکرده و خود را طلبکار ندانند و اگر به حج رفتند، فقط مقداری را که سازمان حج و زیارت از آنان می‌گیرد (مانده هزینه‌ها) به حساب حج و زیارت واریز می‌کنند.

و اگر به حج نرفتند و زیاده به آنان داده شد، با زیاده، معامله مجهول المالک می‌نمایند.

آیت‌اللّٰه خامنه‌ای: عملیات بانکی به صورت قرارداد کتبی به نحو فوق الاشاره بی‌اشکال است، و سود حاصله از معامله‌ی مضاربه‌ای برای سپرده‌گذار حلال است، و اصل سپرده اگر از درآمد کسب غیر مخمّس بوده خمس دارد؛ و سود حاصله اگر پیش از سال عزیمت به سفر حج قابل وصول نبوده، جزو در آمد سال وصول محسوب است، که اگر در همان سال به حساب هزینه سفر حج محسوب شود خمس ندارد.

آیت‌اللّٰه سیستانی: اگر واقعاً مضاربه‌ای صورت بگیرد و رعایت شرایط آن بشود، هرچند عقد کتبی باشد، اشکال ندارد و سود حاصله حلال است، ولی باید سهم هرکدام از عامل و مالک به عنوان درصدی از «سود» تعیین شود نه درصدی از «سرمایه».

آیت‌اللّٰه شبیری زنجانی: در مورد سؤال مضاربه صحیح است.

آیت‌اللّٰه شاهرودی: حسب ورقه ضمیمه استفتاء، بانک وکیل صاحب مال است و می‌تواند بعد از پایان کار، حق‌الوکاله خود را دریافت نماید، و در وکالت لازم نیست صیغه بخوانند، و

ص: ۶

اگر انسان به دیگری بفهماند که او را وکیل کرده و او هم بفهماند قبول نموده؛ مثلًا مال خود را به کسی بدهد که برای او بفروشد، و او مال را بگیرد، وکالت صحیح است، و در صورتی که بانک که وکیل از طرف صاحب مال می‌باشد، معامله‌ای را با دیگری انجام دهد، باید شرعی باشد، و چنانچه آن معامله مضاربه باشد، باید شروط مضاربه را دارا باشد که یکی از آنها تعیین سهم مالك و عامل از سود حاصله می‌باشد، نه از اصل مال، و آنچه را که مقرر کرده‌اند، پس از برداشت حق‌الوکاله بانک به صاحب مال می‌رسد، و سازمان حج هم می‌تواند آن را جزو هزینه حج حساب نماید.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: اگر صاحب پول، پول را به بانك بدهد و بانك را وکیل کند که پول را در تجارت شرعی به‌کار گیرد و سود تجارت را به نحوی که توافق می‌کنند تقسیم کنند مانع ندارد، ولی اگر پول را به عنوان قرض به شرط سود در بانک بگذارد ربا و حرام است و اگر به‌عنوان مثلًا مضاربه بگذارد که ۱۷٪ اصل پول به او داده شود، مضاربه باطل است؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: چنانچه بین صاحب پول و بانك، این عمل به قصد مضاربه انجام گیرد، صحیح است و سود حاصله مشروع است و در صورتی که به قصد مضاربه نباشد، چنانچه شرط

ص: ۷

زیـاده و منفعت نشـده باشـد، باز سود حاصـله اشـکالی نـدارد و در هر صورت چون طبق فرض سؤال عمل مزبور در دو مرحله انجام می‌شود، دیگر نسبت به پول مرتبط با حج سودی پرداخت نشده و در حج هیچ‌گونه خللی را وارد نمی‌سازد.

آیت‌اللّه مکارم شیرازی: در صورتی که مطابق یکی از عقود شرعیه عمل شود وسودی به صاحب پول بدهند، اشکالی ندارد.

آیت‌اللّه موسوی اردبیلی: شـفاهی بودن قرار داد لازم نیست و کتابت کافی است، ولی بایـد واقعاً قصـد عقـد شـرعی غیر از قرض، با شرایط آن را داشته باشند.

آیت‌اللّه نوری همدانی: در صورتی که دهندگان وجه به این موضوع راضـی و با آگاهی آنان باشد، اشکال ندارد؛ برای اطلاع بیشتر به توضیح المسائل ص ۶۰۶ مراجعه نمایید.

ض ۲ هم‌اکنون کسانی که قصد تشرّف به حج یا عمره را دارند، باید برای حفظ نوبت، مبلغ مقرّری را به بانک بسپارند که این مبلغ مطابق قرارداد مضـاربه است و سودی نیز به آن تعلّق می‌گیرد و زمانی که پس از حـدود سه سال، نوبتِ تشـرّف آن‌ها فرا می‌رسـد، اصل پول و سود آن را دریافت می‌کنند و به سازمان حج و زیارت می‌سپارند و به عمره یا حج مشرف می‌شوند. حال با

ص: ۸

توجّه به اینکه سپردن پول به بانک مقدّمه رفتن به عمره یا حجّ است و چنانچه کسی این پول را به بانک نسپارد نوبتی را برای رفتن به عمره و یا حج نخواهد داشت و اکنون طریق رفتن به حج نیز همین است، آیا به اصل پول و سود آن خمس تعلّق می گیرد یا نه؟

آیت‌اللَّه تبریزی: در فرض سؤال چنانچه بر اصل پول سال بگذرد؛ یعنی از وقت به‌دست آوردن پولی که به بانک سپرده‌اند، سال گذشته، باید خمس آن را بپردازند و نسبت به مقداری که زیادتر از اصل پول به آنها می‌دهند، اگر در همان سال به حج یا عمره بروند چیزی بر آنها نیست. واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: در فرض مرقوم، اگر در همان سالِ خمسی سپرده گذاری به حج می‌رود، خمس ندارد، ولی اگر نوبت حج او پس از آن سال خمسی است، به مبلغ مذکور و سود آن خمس تعلّق می گیرد.

آیت‌اللَّه سیستانی: به اصل پول خمس تعلق می گیرد و نیز به سود آن، اگر از طریق معامله شرعیّه ملک صاحب پول شده است، بلی اگر حج بر آنها مستقر شده و راه دیگری برای رفتن به حج در سال ثبت‌نام نداشته باشند خمس به آن تعلق نمی گیرد.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: در حج واجب و یا عمره، اگر به

ص: ۹

وسیله‌ای واجب گردد، خمس پول مورد سؤال واجب نیست و در حج و عمره مستحب واجب است.

آیت‌اللَّه شاهرودی: نسبت به حج واجب احتیاطاً خمس آن را پرداخت نمایند و به مقدار خمس الخمس مصالحه نمایند و نسبت به حجّ مستحبّ و عمره، اقوی پرداخت خمس می‌باشد.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: در فرض سؤال، اصل پول خمس دارد ولی سود آن، اگر با آن پول معاملات شرعی، با رعایت شرایطش انجام شود و پرداختِ سود، طبق قرارداد باید در موقع تحویل اصل پول پرداخت شود، سود مذکور از منافع سال وصول است که اگر در همان سال صرف مؤونه شود خمس ندارد و اگر باقی بماند آن هم خمس دارد.

واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: در حج واجب به اصل پول و سود آن خمس تعلق نمی‌گیرد مگر اینکه قبلًا به اصل آن پول خمس تعلق گرفته باشد و خمس آن پرداخت نشده باشد. که در این صورت باید تخمیس شود.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: هرگاه این پول از درآمد همان سالی باشد که نام‌نویسی کرده است، نه به آن خمس تعلق می‌گیرد و نه به سود آن.

ص: ۱۰

آیت‌اللَّه موسوی اردبیلی: چنانچه حجّ بر سپرده گذار واجب باشد و در موقع مقرّر به حجّ برود به اصل پول و سود شرعی آن، که در این راه مصرف شود، خمس تعلّق نمی گیرد.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: اگر همان سالی که مستطیع شده است، آن پول را برای انجام حج در نوبت خود به حساب ریخته است، آن پول جزو مؤونه و مخارج آن سال محسوب می‌شود و خمس ندارد ولی اگر در سال قبل یا سالهای قبل مستطیع بوده است و تأخیر انداخته و به حساب نریخته است باید خمس آن را بدهد.

و در عُمره نیز اگر به‌طور متعارف یک مرتبه یا در چند سال یک مرتبه باشد، پولی که به حساب ریخته است خمس ندارد امّا سودی که می گیرد از ارباح آن سالی است که آن را تحویل می گیرد و اگر تا آخر سالِ خمسی خود آن را در مخارج لازم زندگی خرج کرد، خمس ندارد و اگر بماند و سال بر آن بگذرد خمس دارد.

ض ۳ کسی که از وجوه شرعی نظیر خمس و زکات ارتزاق می کند، اگر از آن خمس یا زکات اضافه آید که به قدر مخارج حج باشد، آیا با وجود سایر شرایط مستطیع

ص: ۱۱

خواهد بود یا نه؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: اگر استحقاق دریافت را به وجه شرعی داشت و باقیمانده وافی به هزینه حج بود و سایر شرایط را هم دارا بود مستطیع است.

آیت اللَّه تبریزی: چنانچه در وقت گرفتن خمس یا زکات مستحق بوده و باندازه مؤنه سالش هم برداشت نه بیشتر از مؤنه لکن بواسطه مال دیگری که از طریق هدیه یا غیر آن به او رسیده تمکن مالی پیدا کرد و از مجموع اموال پیش او مقداری باقی ماند که وافی به حج باشد در اینصورت مستطیع حساب می‌شود.

آیت اللَّه گلپایگانی: محل اشکال است.

آیت اللَّه سیستانی: مستطیع است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: آری مستطیع می‌شود و حج بر او لازم است

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بلی، مستطیع است.

ض ۴ شخصی با فیش میّت اگر از سایر ورثه اجازه بگیرد می‌تواند به حج مشرف شود، آیا استجازه از سایر ورثه به عنوان مقدمه واجب مثل ثبت‌نام و تهیه بلیط و امثال آن واجب است یا نه و نیز با فرض عدم استجازه چنانچه

ص: ۱۲

با همان فیش به حج برود و سایر شرایط را داشته باشد، حج‌او صحیح‌است‌وکفایت‌از حجهٔ الاسلام می‌نماید یا نه؟

آیت اللّه خامنه‌ای: در استفاده از فیش میّت اجازه ورثه لازم است، و چنانچه بدون اجازه از آن استفاده نماید، اگر از میقات به بعد هم استطاعت از ناحیه فیش باشد، حجّ او حج اسلام محسوب نیست، ولی اگر از میقات به بعد خودش هزینه حج را داشته باشد و سایر شرایط هم متحّقق باشد حج او مجزی از حجّهٔ الاسلام است.

آیت اللّه تبریزی: بنابر احتیاط باید اجازه بقیه ورثه را تحصیل نماید.

آیت اللّه سیستانی: اگر از سایر جهات مستطیع باشد و تمکّن مالی در مورد پرداخت حق سایر ورثه در فیش نیز داشته باشد حج بر او واجب است و باید مقدمات را تهیه کند و دراین فرض اگر بدون اجازه از فیش استفاده کند، حجش صحیح و مجزی است وبدهکار حق ورثه است.

آیت اللّه صافی گلپایگانی: در فرض شب استجازه لازم نیست، چون تحصیل استطاعت است که واجب نیست. و اگر بدون اجازه برود، هرچند گناه کرده لکن اگر در میقات شرایط استطاعت در او باشد حج صحیح و مجزی از حجّهٔ الاسلام است.

ص: ۱۳

آیت اللّه فاضل لنکرانی: تصرّف در فیش، که مشترک است، باید با رضایت و اجازه همه ورثه باشد ولی اگر استجازه نکرد، هرچند معصیت کرده است ولی حج او صحیح است و کفایت از حَجّهٔ الاسلام می‌کند، اما باید رضایت ورثه را تحصیل نماید.

آیت اللّه مکارم شیرازی: استجازه کردن لازم نیست ولی اگر استجازه کند و اجازه دهند و سایر شرایط را داشته باشد مستطیع می‌شود.

ض ۵ نایب می‌داند برای حج تمتع اجیر شده است، اما نمی‌داند برای حجهٔالاسلام نایب شده یا حج نذری یا حج مستحب. اگر نیت کند «... حج تمتع برای منوب عنه خودم» یا «حجّی که برای آن اجیر شده‌ام» آیا کافی و صحیح است یا نه؟

آیت اللّه خامنه‌ای: قصد اجمالی حجّی که برای انجام آن نائب شده مجزی است.

آیت اللّه تبریزی: نیت اجمالی کافی است.

آیت اللّه گلپایگانی: اگر نیت کند حجی را که برای آن اجیر شده یا آنچه شرعاً بر حسب اجاره بر ذمه‌اش است مجزی است.

آیت اللّه سیستانی: کافی و صحیح است.

ص: ۱۴

آیت اللّه مکارم شیرازی: نیت می‌کند حجی را که برای آن اجیر شده‌ام بجا می‌آورد

آیت اللّه فاضل لنکرانی: نیت کند حجی را که در نظر مستأجر بوده و او را برای آن اجیر کرده است انجام دهد.

ض ۶ آیا کسی که در اعمال عمره یا حج یا خصوص طواف اجیر غیر باشد، می‌تواند به نیابت از شخص دیگری تبرعاً یا استیجاراً قرآن تلاوت کند.

آیت اللّه خامنه‌ای: اشکال ندارد.

آیت اللّه تبریزی: مانعی ندارد، واللّه العالم

آیت اللّه سیستانی: می‌تواند.

آیت اللّه صافی گلپایگانی: چنانچه مانع اعمال عمره یا حج یا طواف اجیر نباشد خواندن قرآن تبرّعاً یا استیجاراً برای دیگری اشکال ندارد، واللّه العالم.

آیت اللّه فاضل لنکرانی: بلی، می‌تواند

آیت اللّه مکارم شیرازی: مانعی ندارد

ض ۷ شخصی در ماه شوال یا ذی‌القعده عمره تمتع بجا می‌آورد، و به مدینه برگشته و در ماه جدید مجدداً به مکه می‌رود وظیفه اونسبت به‌احرام درمسجد شجره چیست،

ص: ۱۵

عمره مفرده یا تمتّع مجدد یا عمره‌ای که بر ذمه دارد؟

آیت اللّه خامنه‌ای: در فرض سؤال باید از میقات محرم شود به عمره تمتّع، و عمره تمتّع حج وی همین عمره اخیره است.

آیت اللّه تبریزی: در فرض مزبور برای عمره تمتع مجدداً محرم می‌شود و بنابر احتیاط واجب باید برای عمره قبل طواف نساء را انجام می‌دهد.

آیت اللّه گلپایگانی: در فرض شب باید برای عمره تمتع محرم شود.

آیت اللّه سیستانی: اگر نمی‌خواهد دوباره خارج شود عمره تمتع را انجام دهد چون عمره قبلی باطل شده است.

آیت اللّه مکارم شیرازی: احتیاط آن است که محرم شود و عمره مفرده‌ای بجا آورد.

آیت اللّه فاضل لنکرانی: در فرض سؤال برای ورود به مکه در ماه جدید باید محرم بشود، پس اگر بخواهد حج تمتع بجا آورد مجدداً محرم به احرام عمره تمتع بشود و عمره تمتع قبل او باطل شده است والا محرم به عمره مفرده بشود

ض ۸ زنی به تصور اینکه مستحاضه است در میقات محرم شده و با انجام وظایف مستحاضه اعمال عمره تمتّع را

ص: ۱۶

بجا آورده پس از اعمال متوجه شده که حائض بوده وظیفه او نسبت به اعمال عمره و حج چیست؟

آیت اللّه خامنه‌ای: اگر نتواند با تدارک اعمال عمره، محرم به احرام حج شود، چنانچه عادت او پیش از احرام از میقات حادث شده باشد، حج او بدل به حج افراد می‌شود، که باید پس از انجام مناسک حج، عمره مفرده بجا آورد، ولی اگر عادت ماهانه بعد از احرام از میقات عارض شده باشد، عمره تمتّع او صحیح است، فقط طواف و نماز آن باطل است، که باید بعد از برگشت از عرفات و مشعر و منی و مناسک آن، طواف عمره و نماز آن را تدارک کند.

آیت اللّه تبریزی: در فرض مزبور که زن در زمان احرام حائض بوده، چنانچه وقت برای انجام اعمال، بعد از پاک شدن ازحیض دارد، باید اعمال را اعاده کند و اگر وقت وسعت انجام‌اعمال را ندارد، با همان احرامی که بسته حج افراد را به جا می‌آورد و در صورت تمکّن، باید بعد از آن، عمره مفرده به جا آورد.

آیت اللّه سیستانی: اگر تا قبل از وقت حج، فرصتِ انجام اعمال عمره را دارد، باید صبر کند و اعمال را پس از پاکی، دوباره انجام دهد و اگر فرصت نباشد باید حج افراد انجام دهد و پس از اعمال، اگر ممکن بود، عمره مفرده انجام دهد.

ص: ۱۷

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: زن مـذکور محرم است، بنابراین اگر پاک شود و وقت برای عمره تمتع باقی باشد، مجدداً اعمال عمره را انجـام می‌دهـد و اگر وقت برای انجام عمره نباشـد، به طوری که بتوانـد وقوف عرفات را درک کنـد، حجّش بـدل به افراد می‌شود؛ یعنی با همان احرام بعـد از پاکی و غسل، نیت حـجّ افراد می‌کنـد و اعمال حـج را تا آخر انجام می‌دهد و قربانی ندارد و بعد از حج هم، عمره به‌جا می‌آورد و همین حجش مجزی است.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: اگر وقت برای اعاده اعمال عمره تمتع دارد، طواف و نماز را اعاده کند و احتیاطاً سعی و تقصیر را نیز اعاده نماید، ولی اگر وقت ندارد، حج افراد انجام دهد (حجش مبدّل به افراد می‌شود) وپس از حج، عمره مفرده به‌جا آورد.

آیت اللَّه مکـارم شـیرازی: بایـد طواف‌ها و نماز طواف را از سـر بگیرد و احتیاط این است که اگر در مکه حاضـر است، بقیه اعمال؛ مانند سعی و تقصیر را نیز اعاده کند ولی کفاره‌ای بر او نیست.

ض ۹ کسی که حسّ بویایی ندارد یا به علت زکام و سرماخوردگی بویی را احساس نمی‌کند، استعمال طیب

ص: ۱۸

و عطر زدن به بدن و لباس و گرفتن بینی از بوی بد بر او حرام است یا نه؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: استعمال طیب در هر صورت جایز نیست اگر چه بوی آن به مشامش نرسد، و در گرفتن بینی حکم سایر محرمین را دارد.

آیت اللَّه تبریزی: استعمال طیب بر او حرام است و نسبت به گرفتن بینی از بو، چنانچه شخص بو را احساس می‌کند ولو مختصر، گرفتن بینی از بوی بد جایز نیست.

آیت اللَّه سیستانی: استعمال و عطر زدن حرام‌است ولی اگر احساس بودی بد نمی‌کند گرفتن بینی حرام نیست.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: استعمال طیب و گرفتن بینی از بوی بد برای چنین‌کسی هم حرام است.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بلی، در فرض سؤال نیز استعمال طیب و عطر زدن و بینی را از بوی بد گرفتن حرام است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: استعمال عطر برای او نیز اشکال دارد ولی گرفتن بینی از بوهای خوب و بد لازم نیست.

ض ۱۰ آیا برای کسی که خودش محرم نیست جایز است چیزی روی سر مرد محرمی بیندازد، مثلًا محرمی که

ص: ۱۹

خوابیده پتو را روی سر او بیندازد و چنانچه محرم باشد چه حکمی دارد؟

آیت اللّه خامنه‌ای: بر محرم پوشاندن سر خودش حرام است خواه خودش بپوشاند یا به دیگری دستور دهد که سر او را بپوشاند، ولی پوشاندن سر دیگری ولو محرم باشد از محرمات احرام نیست.

آیت اللّه تبریزی: جایز نیست.

آیت اللّه سیستانی: در هر دو فرض جایز نیست

آیت اللّه صافی گلپایگانی: دلیلی بر منع آن نرسیده است؛ چه محل باشد چه محرم.

آیت اللّه فاضل لنکرانی: خیر جایز نیست ولو مُحرم نباشد.

آیت اللّه مکارم شیرازی: احتیاط ترک این امور است.

ض ۱۱ اگر مرد محرم به غیر محرم بگوید وقتی که خواب رفتم، پتو را روی سرم بینداز چه حکمی دارد؟ و بر فرض که او هم به این درخواست عمل کند کفاره واجب می‌شود یا نه و بر فرض وجوب، کفاره بر عهده چه کسی است؟

آیت اللّه خامنه‌ای: محرم مجاز به چنین در خواستی از دیگری نیست، و اگر آن شخص به درخواست محرم عمل کند، ثبوت کفّاره معلوم نیست، و در هر صورت بر آن شخص که

ص: ۲۰

درخواست را انجام داده کفّاره‌ای نیست.

آیت اللَّه تبریزی: عمل مزبور جایز نیست و در فرض ارتکاب کفاره ندارد.

آیت اللَّه سیستانی: نه درخواست جایز است و نه عمل ولی کفاره ندارد.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: در فرض سؤال، حرمت آن معلوم نیست و کفاره هم ندارد.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: نبایـد بیندازد، ولی چنانچه انداخت کفاره بر عهده هیچ‌کدام نیست، بلی محرم به محض بیدار شدن و توجه باید پتو را بردارد و الا بنابر احتیاط واجب باید کفاره بدهد.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: جایز نیست.

ض ۱۲ قبلًا افراد ناتوان که با صندلی چرخ‌دار (ویلچر) یا سبد (تخت روان) طواف داده می‌شدند، در سال جاری از طواف در صحن مسـجدالحرام منع شده‌انـد و حتی ممکن است کسـی نباشـد تا فرد ناتوان را بر دوش خود حمل کنـد و طواف بدهد یا همین کار نیز ممنوع شود و چنین افرادی بایـد در طبقه دوم یـا پشت بـام مسـجدالحرام طواف داده شونـد. آیـا چنین طوافی کفـایت می‌کنـد یا نه، وظیفه

ص: ۲۱

آنان چیست؟

آیت‌اللَّه بهجت: در صورت عدم امکان با رعایتِ الأقرب فالأقرب، کفایت می کند؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه تبریزی: احتیاط واجب این است که آنها را از طبقه دوم طواف دهند و نایب هم برایشان بگیرند.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: طواف باید دور کعبه معظمه ولو در فضای مابین زمین تا محاذی پشت بام کعبه باشد و کف طبقه دوم مسجدالحرام اگر به قدر قامت طواف کننده پایین‌تر از نقطه محاذی پشت بام کعبه نباشد، طواف از طبقه دوم صحیح و مجزی نیست، وکسانی که نمی‌توانند در صحن مسجدالحرام ولو به‌وسیله حمل توسط شخص دیگر طواف کنند وظیفه‌شان نایب گرفتن در طواف است و احوط آن است که خودش هم در همان طبقه دوم طواف نماید.

آیت‌اللَّه سیستانی: چنانچه احراز شود که طبقه دوم بالاتر از کعبه است، طواف از بالا کفایت نمی کند و باید برای طواف از پایین نایب بگیرند و لازم نیست احتیاط کنند و چنانچه مطلب مشکوک باشد باید احتیاطاً بین طواف از بالا و نایب گرفتن از پایین جمع نمایند.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: در مورد سؤال اگر ممکن باشد کسی فرد ناتوان را بردوش حمل کند، طواف در محدوده

ص: ۲۲

بین مقام ابراهیم و کعبه لازم است، و در غیر این صورت باید نایب بگیرند تا در محدوده طواف کند و بنابر احتیاط مستحب نیز خود شخص در طبقه دوم طواف داده شود و چنانچه نیابت نیز ممکن نباشد طواف دادن شخص در طبقه دوم کفایت می‌کند.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: در فرض مذکور این افراد باید در طبقه دوم طواف داده شوند و بنابر احتیاط واجب نایب هم گرفته تا برای آنان در صحن مسجدالحرام طواف نماید.

آیت‌اللَّه فاضل: در فرض سؤال چنانچه کعبه مقدسه از طبقه دوم پایین‌تر نباشد، احتیاط واجب آن است که علاوه بر اینکه در طبقه دوم طواف داده می‌شوند، استنابه هم بنماید؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: در این‌گونه موارد که راهی جز این نیست طواف در طبقه بالا کفایت می‌کند.

آیت‌اللَّه موسوی اردبیلی: در مفروض سؤال باید طواف اشخاص مذکور به صورت نیابی در مطاف انجام شود و به احتیاط مستحب خود آنها نیز در طبقه دوم با هروسیله‌ای که می‌توانند طواف کنند.

آیت‌اللَّه نوری‌همدانی: طواف در طبقه فوقانی صحیح نیست و این قبیل افراد باید به‌وسیله کول گرفتن طواف خود را

ص: ۲۳

انجام بدهند و اگر ممکن نشد، لازم است برای طواف خود نایب بگیرند.

آیت‌اللَّه وحید خراسانی: در مفروض سؤال باید نایب بگیرد که در صحن مسجدالحرام طواف نماید و در صورتی که متمکّن می‌باشد و بر او حرجی نیست، احتیاط واجب آن است که خودش هم از طبقه دوم طواف نماید.

ض ۱۳ در حال طواف نماز مستحب خواندن چه حکمی دارد؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: اگر بتواند جمع بین قصد طواف و قصد نماز مستحبی در حال طواف نماید اشکال ندارد.

آیت اللَّه تبریزی: مشروعیت آن ثابت نیست، واللَّه العالم.

آیت اللَّه سیستانی: جایز است.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: احوط ترک آن است، واللَّه العالم.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: مانعی ندارد.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: اشکالی ندارد.

ض ۱۴ آیا نماز طواف مستحب را می‌توان در حال حرکت و راه رفتن خواند؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: صحّت نماز طواف ولو نماز طواف

ص: ۲۴

مستحبی باشد در حال راه رفتن محل اشکال است، و احوط استقرار در حال نماز طواف مستحبی است.

آیت اللَّه تبریزی: مانعی ندارد، واللَّه العالم.

آیت اللَّه سیستانی: اشکال ندارد.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: مانع ندارد، واللَّه العالم.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بلی، می‌توان

آیت اللَّه مکارم شیرازی: احتیاط آن است که در حال وقوف بخوانند؛ زیرا ادلّه جواز نافله در حال حرکت، از اینجا منصرف است.

ض ۱۵ اگر طواف حج و نماز آن یا طواف نساء و نماز آن به جهتی باطل باشد، قضای آن باید در ماه ذی‌الحجه باشد، یا همه وقت کفایت می‌کند.

آیت اللَّه خامنه‌ای: وقت طواف حج و نماز آن ماه ذیحجّه است، ولی طواف نساء و نماز آن وقت معیّنی ندارد.

آیت اللَّه تبریزی: در طواف نساء مطلقا می‌تواند در غیر ماه ذی الحجه انجام دهد و در طواف حج نیز در مواردی که قضا دارد و باقضای طواف و نماز آن حج شخص تدارک می‌شود- مثل صورت فراموشی- چنانچه در ماه ذی الحجه متوجه نشد و بعد از آن متوجه شد در ماههای دیگر قضا می‌شود.

ص: ۲۵

آیت اللَّه گلپایگانی: در طواف حج و نمازش باید در ذی الحجه باشد و در طواف نساء ونمازش لازم نیست.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: ماه ذی الحجه شرط نیست هرچند بهتر است.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: در همه اوقات کفایت می‌کند، ولی بهتر است طواف حج و نماز آن در ماه ذیحجه باشد.

ض ۱۶ اطلاعات حکایت از آن دارد که ستون قبلی جمرات در طبقات پایین و بالا در هر جمره به صورت دیواری به طول ۲۵ متر و عرض یک متر ساخته شده است که تشخیص محلّ قبلی ستون‌ها و ایستادن در آن محلّ پرازدحام برای تشخیص آن، کاری دشوار و یا غیرممکن است، از این رو خواهشمند است بفرمایید تکلیف حجاج در رمی جمرات چیست؟

و آیا رمی تمامی دیوار ۲۵ متری کفایت می‌کند یا خیر؟

آیت‌اللَّه بهجت: اگر ضرورت است، به این که ممکن نیست سؤال شود که از کجا زیاد شده، اشکال ندارد؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه تبریزی: با فحص و سؤال از کسانی که از کیفیت بنا اطلاع دارند به دیوار جدیدی که مقابل ستون‌های قبلی قرار گرفته رمی کنند و اگر تشخیص محلّ قبلیِ ستون‌ها و ایستادن

ص: ۲۶

در محلّ پر ازدحام برای تشخیص آن، کاری دشوار و یا غیرممکن بود (باتوجه به نقشه ارسالی به این‌جانب ازجمرات جدید) چنانچه وسط دیوار جدید را درنظر بگیرند و رمی کنند، مجزی است ان شاء اللّه تعالی.

آیت‌اللّه خامنه‌ای: اگر می‌تواند بدون عسر و مشقّت، به آنچه در محلّ ستون قبلی قرار دارد رمی کند، واجب است به آن رمی نماید. و اگر جستجو از محل آن و رمی به آن مستلزم عسر و مشقّت است به هر نقطه‌ی آن دیوار رمی کند مجزی است. ان‌شاء اللّه.

آیت‌اللّه سیستانی: اگر دیوار موجود، مشتمل بر ستون سابق باشد و تشخیص آن هرچند به کمک اهل خبره قبل از رمی میسور باشد، باید همان قسمت را رمی کنند و اگر میسور نباشد، به احتیاط واجب، باید رمی را تکرار کنند، مگر مقداری که مستلزم حرج یا ضرر است.

آیت‌اللّه شبیری زنجانی: بلی کفایت می‌کند.

آیت‌اللّه صافی گلپایگانی: در مورد سؤال با وضع فعلی بعید نیست رمی در هر قسمت جمره کافی باشد. البته مهما امکن، احوط و اولی مراعات رمی به حدود ستون قبلی است؛ واللّه العالم.

آیت‌اللّه فاضل: بلی، در فرض مزبور رمی جمرات فعلی

ص: ۲۷

کفایت می کند.

آیت‌اللّه مکارم شیرازی: فتوای ما این است که پرتاب سنگ به آن حوضچه، هر چند بزرگتر از سابق شده است کافی است، و اگر بر دیوار مزبور بزننـد تا در حوضچه بیفتد آن هم کفایت می کند، و هیچ ضرورتی ندارد که جای ستون سابق را پیدا کنند و به آن بزنند.

امیدواریم خطرات سابق با وضع کنونی از حجاج عزیز برطرف گردد.

ما چند سال قبل تذکر داده بودیم ابعاد ستون‌ها را گسترده‌تر کنند تا حجاج به زحمت نیفتند و حتّی نقشه آن را (به صورت خاصّی) از طریق سازمان حج جمهوری اسلامی برای سران حجّ سعودی فرستاده بودیم؛ زیرا هیچ دلیلی بر وجود ابعاد خاصّی برای جمرات و نه برای وسعت حوضچه‌های اطراف آن نداریم.

آیت‌اللّه نوری همدانی: همانطور که قبلًا نیز پاسخ داده شد کفایت می کند.

ض ۱۷ کسی که عمره تمتّع استحبابی به جا آورده، آیا می‌توانـد بـدون عـذر و به دلخواه خود، آن را رها کرده و حـج تمتع به جا نیاورد؟ و در فرض جواز، آیا انجام طواف

ص: ۲۸

نساء نیز لازم است یا نه؟

آیت‌اللَّه بهجت: مانعی ندارد فقط ثواب حج از دستش رفته است و با تقصیر از احرام خارج شده و عمره‌اش خاتمه پیدا کرده و طواف نساء هم که از اول لازم نبوده تا فعلًا لازم باشد گرچه احتیاط مستحب در آوردن طواف نساء می‌باشد.

آیت‌اللَّه تبریزی: کسی که به قصد حج تمتّع استحبابی، احرام عمره را بسته است نمی‌تواند آن را رها کرده و عمره مفرده به دلخواه انجام دهد و حج را ترک کند، واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: می‌تواند رها کند و چیزی بر او نیست و احتیاط آن است که طواف نساء را هم انجام دهد.

آیت‌اللَّه سیستانی: نمی‌تواند و باید حج انجام دهد.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: بر کسی هم که عمره تمتّع استحبابی به‌جا آورده، لازم است حج تمتّع به‌جا آورد و اگر حج به‌جا نیاورد (خواه با عذر باشد یا بدون عذر) انجام طواف نساء لازم نیست.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: بدون عذر نمی‌تواند؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: خیر حتماً باید در صورت امکان حج تمتع

ص: ۲۹

به جا آورد؛ و به هر صورت اگر حج به جا نیاورد، طواف نساء مستحب است نه واجب.

آیت‌اللّه مکارم شیرازی: رها کردن آن اشکال دارد و باید حج تمتع را به دنبال آن به جا آورد.

آیت‌اللّه نوری همدانی: لازم است که حج تمتع را اگر مستطیع است نیز به جا بیاورد و رها کردن عمره تمتع در وسط اعمال اصلًا جایز نیست و باید به آخر برساند.

ض ۱۸ در مواردی که استحباب عمره مفرده قطعی نیست، بلکه رجاءاً به‌جا می‌آورد، آیا می‌تواند در حین اعمال، آن را رها کند؟

آیت‌اللّه تبریزی: پس از احرام به عمره مفرده و لو رجاءاً، باید اعمال عمره را تمام کند، واللّه العالم.

آیت‌اللّه خامنه‌ای: نمی‌تواند.

آیت‌اللّه سیستانی: نمی‌تواند و بدون انجام اعمال از احرام خارج نمی‌شود.

آیت‌اللّه شبیری زنجانی: اگر مرجع تقلید مکلّف، فتوا به استحباب عمره دارد، نمی تواند در حین اعمال، آن را رها کند و اگر مرجع تقلید مکلّف، احتیاط کرده، مکلّف در صورتی می‌تواند اعمال را رها کند که از مرجع تقلید دیگری که عمره را

ص: ۳۰

برای او مشروع نمی‌داند تقلید کرده باشد، البته با رعایت شرطِ الأعلم فاالأعلم.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: نمی‌تواند؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: خیر.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: خلاف احتیاط است.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: خیر نمی‌تواند.

ض ۱۹ معلولی که تنهـا یـک دست یـا یـک پـا نـدارد و به جز نقص در مواضع سـجده، مشـکلی از نظر اعمال اختیاری عمره و حج ندارد، آیا نیابت او برای حج کفایت می‌کند؟

آیت‌اللَّه تبریزی: نیابت معذورِ از عمل کامل، جایز نیست و کفایت نمی‌کند، واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: چنین شخصی نمی‌تواند نیابت کند.

آیت‌اللَّه سیستانی: کفایت می‌کند.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: کفایت می‌کند.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: نیابت شخص مذکور اشکال دارد؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: برای حج واجب کفایت نمی‌کند.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: اشکال دارد.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: در فرض سؤال کفایت نمی‌کند.

ص: ۳۱

ض ۲۰ استفاده از ماسک هایی که جهت جلوگیری از تنفس هوای آلوده به دهن می‌زننـد، و بنـد آن را پشت سـر می‌اندازنـد، که بخش کوچکی از سر را می‌پوشاند، برای مردان و زنان مُحرم چه حکمی دارد؟

آیت‌اللَّه تبریزی: اگر مثل نخ باشد مانعی ندارد و اگر زنان مضطرّ به این عمل باشند اشکال ندارد، واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: استفاده از ماسک برای زنان اگر در حدّ متعارف باشد مانعی ندارد و انداختن بند آن بر سر مردان جایز است.

آیت‌اللَّه سیستانی: اگر از بوی بد مانع شود جایز نیست و برای زنان به احتیاط واجب مطلقاً جایز نیست.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: در صورت حاجت اشکال ندارد.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: بدون ضرورت جایز نیست و با ضرورت تکلیفاً جایز است، ولی با فرض پوشیده شدن بعض سر در مرد و بعض صورت در زن کفاره دارد؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: ماسک زدن برای زن مُحرم، هرچنـد مخیط و موجب ستر مقداری از صورت او شود، در حال ضـرورت مانعی ندارد و کفاره هم ندارد و برای مرد هم هرچند مخیط باشد، مانعی ندارد و کفاره ندارد.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: اشکال ندارد.

ص: ۳۲

آیت‌اللّه نوری همدانی: خیر، جایز نیست و علت آن این است که برای مردان به خاطر پوشانده شدن بعض سر و برای زنان به جهت پوشاندن بعض صورت اشکال پیدا می‌کند.

ض ۲۱ معیار کثیر الشک در تعداد دورهای طواف و تعداد ریگ‌های رمی چیست؟ و عدم اعتنا به چنین شکی به چه معناست؟ آیا بنا بر اقلّ بگذارد یا اکثر؟

آیت‌اللّه تبریزی: می‌تواند با کسی که عدد اشواط را حفظ کرده و یقین داشته باشد همراهی کرده و بر طبق یقین همراه عمل کند و اگر به حدّ وسواس برسد نباید به شک در نقیصه اعتنا کند. واللّه العالم.

آیت‌اللّه خامنه‌ای: معیار کثیر الشک در طواف عرفی است و به همان معنایی است که برای کثیرالشک در نماز بیان شده است و اما کثیر الشک در رمی حکم خاصی ندارد و در صورت شک در عدد انداختن، باید آن قدر بیاندازد تا علم پیدا کند.

آیت‌اللّه سیستانی: کثیر الشک کسی است که شک او با ملاحظه همگونی در موجبات فراموشی، بیش از حدّ متعارف است و باید بنا را بر اکثر بگذارد.

آیت‌اللّه شبیری زنجانی: شخص وسواس به شک خود اعتنا نمی‌کند و مخیّر است که بنابر اقل یا اکثر بگذارد. مگر در

ص: ۳۳

صورتی که بنابر اکثر گذاشتن، طواف را باطل کند که در این صورت باید بنا را بر اقل بگذارد و کثیر الشک باید احتیاط کند.

آیت‌اللّٰه صافی گلپایگانی: معیار در کثیرالشک نظر عُرف است و معنای اعتنا این است که بنا به نفع خود؛ یعنی به اثر بگذارد، مگر این که بنا بر زیادی، موجب بطلانِ عمل گردد، که در این صورت بنا بر اقلّ می‌گذارد که عمل صحیح شود؛ واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه فاضل: معیار در کثیرالشک یک امر عرفی است و اگر کسی در یک طواف یا دو طواف یا سه طواف پی در پی، سه بار شک کند، حکم کثیرالشک را دارد و بنا را بر اقل بگذارد.

آیت‌اللّٰه مکارم شیرازی: اگر در عرف بگویند «زیاد شک می‌کند»، بنابر طرفی می‌گذارد که به نفع عمل او است.

آیت‌اللّٰه نوری همدانی: معیار در کثیر الشک عرف است، عدم اعتنا یعنی بنا بگذارد که اتیان کرده است، مگر این که اتیان آن شیء مشکوک مبطل باشد که در این صورت بنابر عدم اتیان آن می‌گذارد.

ض ۲۲ در موارد زیر به جا آوردن طواف مستحبی، به نیابت از دیگری و نیابت کردن در طواف کسی که او نیز اعمال به جا می‌آورد، چه حکمی دارد؟

ص: ۳۴

الف) پس از احرام عمره مفرده یا تمتع، پیش از طواف و بقیه اعمال.

ب) پس از احرام حج، قبل از رفتن به عرفات.

ج) پس از اعمال منا، پیش از اعمال مکه.

آیت‌اللَّه تبریزی: الف: پس از اتمام اعمال طواف مستحبی به جا آورد یا نیابت از غیر بکند. واللَّه العالم.

ب: بنابر احتیاط طواف نکند. واللَّه العالم.

ج: بنابر احتیاط استحبابی طواف نکند. واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: الف و ب: نیابت برای معذورین مانع ندارد ولکن احوط ترک نیابت در طواف مستحبی است، ولی به حج و عمره ضرر نمی‌زند. ج: احوط آن است که تا اعمال واجب را انجام نداده طواف مستحبی نکند.

آیت‌اللَّه سیستانی: در همه این موارد جایز است.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: نیابت کردن در طواف، از کسی که در مکّه و محدوده ده میلی آن (حدود ۱۸ کیلومتری) می‌باشد مشروع نیست و کسی که طواف واجب عمره تمتّع یا طواف حج تمتّع یا طواف نساء آن را انجام نداده، نباید طواف مستحّبی به‌جا آورد؛ خواه برای خود یا به نیابت دیگری.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: الف) اشکال ندارد؛ واللَّه العالم.

ب) خلاف احتیاط است؛ واللَّه العالم. ج) اشکال ندارد؛ واللَّه

ص: ۳۵

العالم.

آیت‌اللّٰه فاضل: الف) بنابر احتیاط طواف نکند. ب) بنابر احتیاط طواف نکند. ج) مانعی ندارد.

آیت‌اللّٰه مکارم شیرازی: احتیاط ترک طواف مستحبی در تمام اینگونه موارد است.

آیت‌اللّٰه نوری همدانی: جواب الف، ب و ج: احوط ترک طواف مستحبی می‌باشد.

ض ۲۳ یکی از مستحبات مکه، تلاوت قرآن و ختم آن است، آیا برای کسی که اعمال حج به جا می‌آورد و در روز عرفه و ایام تشریق، تلاوت قرآن را در عرفات و مشعر و منا ادامه می‌دهد، همان استحباب وجود دارد، یا خصوص شهر مکه است؟

آیت‌اللّٰه تبریزی: قرآن خواندن مستحب است و آن استحباب خاص در مورد مکّه ثابت است. واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه خامنه‌ای: اختصاص به شهر مکه دارد.

آیت‌اللّٰه سیستانی: استحباب دارد، ولی حکم ختم در مکه را ندارد.

آیت‌اللّٰه شبیری زنجانی: استحباب تلاوت و ختم قرآن کریم در مکه، اختصاص به شهر مکه دارد.

ص: ۳۶

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: در فرض سؤال عرفات و مشعر حکم مکه را ندارند؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: خیر، اختصاص به شهر مکه دارد.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: در روایات معروف ختم قرآن در خصوص مکه آمده‌است، هرچندقرائت قرآن همه جاخوب است.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: خواندن قرآن در همه جا دارای فضیلت است، ولی آن فضیلت ذکر شده برای ختم قرآن، مخصوص خود مکه می‌باشد.

ض ۲۴ آیا برای صحّت اعمال عمره و حج- برای کسی که حسابرسی خمس ندارد، پرداخت خمس لباس احرام و لباسی که در طواف و نماز طواف می‌پوشد، کفایت می‌کند یا باید حسابرسی تمام اموال صورت گیرد؟

آیت‌اللَّه تبریزی: با اجازه مرجع تقلید می‌تواند در بخشی از اموال خمس را محاسبه کرده و از آنها برای لباس احرام و لباس ساتر در طواف و نماز طواف و قربانی استفاده کند و نیّت او بر این باشد که خمس بقیه اموال را نیز بپردازد تا اعمالش مورد قبول واقع شود.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: در فرض سؤال پرداخت خمس برای

ص: ۳۷

اموال مذکور و همچنین برای پولی که برای قربانی می‌پردازد کفایت می‌کند.

آیت‌اللَّه سیستانی: حسابرسی بقیه اموال در صحت حج دخالت ندارد، ولی اگر به مقدار بدهکاری خمس و مصارف حج نداشته باشد، حج او حَجّهٔ الاسلام نیست.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: پرداخت خمس لباس احرام و لباس طواف و نماز طواف کفایت می‌کند، البته اصل اشتراطِ مباح بودنِ لباس برای صحّت طواف و نماز، مبنی بر احتیاط استحبابیِ اکید است.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: چنین تخمیسی صحیح نیست؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: خیر کفایت نمی‌کند، بلکه باید کلّ اموال خود را مخمس کند.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: حداقل باید خمس تمام هزینه حج را بپردازد و سزاوار است که مردم را به این کار عادت ندهند؛ زیرا فرصتی است برای پاک کردن تمام اموال.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: چنانچه متعلق خمس بوده‌اند، تخمیس آن برای صحت حج کفایت می‌کند، ولی لازم است بقیه اموال نیز جهت خمس حسابرسی شود.

ص: ۳۸

ض ۲۵ تحیّت مسجدالحرام، نماز است یا طواف کعبه؟

آیت‌اللَّه تبریزی: برای کسانی که از بلاد دور آمده‌اند تحیت مسجدالحرام طواف است. واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: طواف است.

آیت‌اللَّه سیستانی: این مطلب که تحیت مسجدالحرام طواف است در روایات عامه است و در روایات ما نیامده است.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: ظاهراً می تواند هر یک از نماز و طواف را به نیت تحیّت به‌جا آورد، هرچند برای کسانی که از راه دور آمده‌اند، طواف از نماز در مسجد الحرام ثواب بیشتری دارد و بسیار شایسته است که در اوقات شلوغ، زائرین محترم مطاف را در اختیار کسانی که طواف واجبشان را به‌جا می‌آورند قرار دهند.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: تحیّت مسجدالحرام طواف است؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: هر دو مورد جایز است.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: برای مسجدالحرام نماز تحیت است که مانند سایر مساجد در خود مسجد خوانده می‌شود.

آیت‌اللَّه نوری همدانی: طواف است.

ض ۲۶ کسی که قادر بر سجده معمول و متعارف نیست، اگر

ص: ۳۹

در نماز مسجدالنبی و مسجدالحرام شرکت کند، چگونه باید سجده گزارد؟ با توجه به این که مُهر یا چیز دیگری نمی‌تواند به پیشانی بگذارد.

آیت‌اللَّه تبریزی: چنانچه با رعایت تقیّه، سنگ یا کاغذی را در حال اشاره برای سجده بلند کرده و بر آن سجده کند و اگر این نیز ممکن نباشد با چشم اشاره کند. واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه خامنه‌ای: اگر چیزی که روی آن سجده کند وجود ندارد، باید اشاره نماید.

آیت‌اللَّه سیستانی: در غیر این مورد نیز گذاشتن مُهر بر پیشانی لزومی ندارد، بلکه کافی است برای سجده ایماء کند.

آیت‌اللَّه شبیری زنجانی: کسی که در نماز با اهل سنّت شرکت کند که شرایط لازم را دارا نمی‌باشد، باید نماز را دوباره بخواند؛ لذا در فرض سؤال، شایسته است همانند دیگر مردم نماز را به‌جا آورده و مُهر به پیشانی نگذارد ولی باید نماز را دوباره بخواند.

آیت‌اللَّه صافی گلپایگانی: در صورت ضرورت به اشاره سجده کند والّا شرکت نکند؛ واللَّه العالم.

آیت‌اللَّه فاضل: با اشاره سجده کند.

آیت‌اللَّه مکارم شیرازی: برای چنین اشخاصی ایماء و اشاره کافی است برای رکوع کمتر و برای سجده بیشتر

ص: ۴۰

خم می‌شود و اگر قادر به خم شـدن نیست، چشـمان خود را برای سـجده بیشتر می‌بنـدد و با دست بیشتر اشاره می کند و برای رکوع کمتر.

آیت‌اللّٰه نوری همدانی: در فرض سؤال، در حد امکان برای سجود خم شود، نیازی به مهر نیست.

ض ۲۷ موالات میان اشواط طواف و سـعی، چگونه به هم می‌خورد؟ آیا با خوانـدن دو رکعت نماز مسـتحبی یا فعلِ منافی با طواف، به هم می‌خورد یا نه؟

آیت‌اللّٰه تبریزی: از مثل نماز مسـتحبی و فعل منافی باید اجتناب شود و مثل استراحت مختصـر کوتاه و قطع برای نماز جماعت مانعی ندارد. واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه خـامنه‌ای: از بین رفتن موالات، موکول به نظر عرف است و در سـعی، موالات معتبر نیست، مگر آنکه شوط اول تمام نشـده باشد که در صورت از بین رفتن موالات، احتیاطاً از سر بگیرد.

آیت‌اللّٰه سیستانی: آری، به هم می‌خورد.

آیت‌اللّٰه شبیری زنجانی: موالات در خود اشواط طواف و در خود سـعی، با خوانـدن دو رکعت نماز مسـتحبی یا خروج از مطاف، به هم نمی‌خورد و در بین طواف و سعی هم موالات

ص: ۴۱

شرط نیست ولی سعی را به روز بعد نیندازد.

آیت‌اللّٰه صافی گلپایگانی: گرچه موالات در هر عمل به تناسب خودش ملاحظه می‌شود و به نظر می‌رسد نسبت به طواف، فاصله به مقدارِ دو رکعت نماز، موالات را به هم نمی‌زند، لکن احتیاط این است که اگر این مقدار فاصله پیش آمد، با آن معامله محفوظ بودن موالات نکند و برای به هم خوردن موالات هم به این مقدار اکتفا نکند و انجام «فعل منافی با طواف» جمله مجملی است، توضیح نداده‌اید؛ واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه فاضل: به هم خوردن موالات عرفی است، ولی در قطع طواف و سعی، حتی لازم نیست موالات به هم بخورد و ظاهراً با نماز مستحبی به هم نمی‌خورد.

آیت‌اللّٰه مکارم شیرازی: با خواندن نماز مستحبی و فعل منافی و فاصله زیاد، موالات به هم می‌خورد.

آیت‌اللّٰه نوری همدانی: موالات عرفی است و لازم است در بین اشواط هیچ فعل منافی اختیاراً انجام نگیرد و دو فرض مورد سؤال، منافی محسوب می‌شود.

ض ۲۸ در فتوای فقها، استحباب سعی وارد نشده است، آیا سعی استحباب نفسی دارد یا نه؟ و در موردی که سهواً سعی را اضافه به جای آورد، فتوا به استحباب هفت

ص: ۴۲

شوط دوم داده‌اند، آیا از این مورد، می‌توان استحباب سعی را استفاده کرد؟

آیت‌اللّٰه تبریزی: در خصوص سهو در اضافه با اشواط تمام کردن به هفت شوط دوم استحباب ثابت است. در غیر آن استحباب ثابت نیست. واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه خامنه‌ای: سعی استحباب نفسی ندارد.

آیت‌اللّٰه سیستانی: سعی، استحباب ندارد.

آیت‌اللّٰه شبیری زنجانی: هر چند از عبارات مرحوم طبرسی در جوامع الجامع استحباب نفسیِ سعی استفاده می‌شود ولی این مطلب محلّ تأمل است و از استحباب تکمیل سعی بر کسی که سهواً سعی را اضافه نموده استحباب نفسی سعی به‌طور مطلق و در غیر این مورد استفاده نمی‌شود.

آیت‌اللّٰه صافی گلپایگانی: استحباب سعی، مگر نسبت به اتمام موردی که در سؤال اشاره شده ثابت نیست؛ واللّٰه العالم.

آیت‌اللّٰه فاضل: خیر، سعی استحباب نفسی ندارد مگر در همان مورد منصوصی که ذکر شده است.

آیت‌اللّٰه مکارم شیرازی: سعی مستحب نداریم و اگر سهواً چیزی اضافه کند، احتیاط آن است که تا هفت دور تکمیل ننماید و سعی او صحیح است.

ص: ۴۳

آیت‌اللّٰه نوری همدانی: خیر، از این موارد استحباب استفاده نمی‌شود.

ض **۲۹** خارج شدن از شهر مکه و منی، مثلًا رفتن به جده، مدینه یا طائف در موارد ذیل چه حکمی دارد؟

الف: پس از اعمال روز عید قربان پیش از اعمال مکّه.

ب: در روز یازدهم پس از رمی جمرات.

ج: پس از بیتوته نیمه اوّل شب یازدهم یا دوازدهم.

د: پس از اعمال ایام تشریق، پیش از اعمال مکّه.

آیت اللّٰه خامنه‌ای: در همه صور یاد شده بی‌اشکال است.

ولی باید خروج به نحوی باشد که بتواند مناسک باقی‌مانده را در وقت خودش انجام دهد.

آیت اللّٰه تبریزی: خارج شدن از مکه و توابع آن، قبل از اعمال مکه و تمام کردن آن جایز نیست.

آیت اللّٰه سیستانی: اشکال ندارد مگر اینکه در ماه ذی قعده مُحرم به احرام عمره تمتع شده بود که در این صورت برای برگشت باید محرم به عمره مفرده شده و داخل مکه بشود.

آیت اللّٰه صافی گلپایگانی: در هیچ یک از موارد مذکور جایز نیست.

آیت اللّٰه فاضل لنکرانی: احتیاط واجب است که تا اعمال

ص: ۴۴

حج تمام نشده از مکه و منا خارج نشود مگر این‌که اطمینان داشته باشد که برای اتمام اعمال بر می گردد.

آیت اللّه مکارم شیرازی: احتیاط آن است تا اعمال را تکمیل نکرده خارج نشود.

ض ۳۰ کسی که بعد از ظهر عید قربان که جمره عقبه خلوت است، خودش قادر است رمی کند، آیا می‌تواند برای رمی در صبح عید نایب بگیرد؟ در صورتی که بخواهد خودش هنگام عصر رمی کند موفق به قربانی در روز عید نمی‌شود، آیا برای اینکه بتواند روز عید قربانی کند می‌تواند صبح برای رمی جمره نایب بگیرد؟ با این‌که عصر شخصاً قادر بر آن است؟

همچنین کسی که چندین سال صبح روز عید برای رمی نایب گرفته با اینکه عصر خودش قادر به رمی بوده است اکنون تکلیفش چیست؟

آیت اللّه خامنه‌ای: با فرض تمکّن از رمی در ساعتی از روز ولو در ساعات عصر، نایب گرفتن صحیح نیست. ولی اگر مأیوس از برطرف شدن عذر تا آخر روز بود و نائب گرفت برای رمی، و اتفاقاً عذرش بعد از عمل نائب برطرف شد، عمل نائب مجزی است، و اعاده بر او لازم نیست. و نسبت به سالهای گذشته اگر

ص: ۴۵

نائب گرفتن به نحو غیر صحیح بوده، باید تدارک کند.

آیت اللّه تبریزی: چنانچه شخص تمکن داشته باشد خودش رمی کند ولو با تأخیر انداختن به وقت خلوت، باید رمی را تأخیر بیندازد و خودش رمی کند و نایب گرفتن در این صورت مجزی نیست. هرچند تأخیر رمی تا وقت تمکن موجب شود قربانی به روز بعد بیفتد، وچنانچه شخص با تمکن از رمی جمره عقبه برای آن نایب گرت و بعد از آن قربانی و بقیه اعمال را انجام داد بنابر احتیاط باید آن حج را- اگر حج واجب بود- اعاده نماید.

آیت اللّه گلپایگانی: در فرض سؤال نمی‌تواند نائب بگیرد و باید خودش رمی کند هرچند قربانی بتأخیر بیفتد و شخص مذکور در فرض باید قضای رمیهای چندیدن ساله را در ایام تشریق بجا آورد.

آیت اللّه سیستانی: نایب گرفتن در این فرض جایز نیست و تاخیر قربانی تا سیزدهم اشکال ندارد و در صورت جهل حج صحیح است.

آیت اللّه مکارم شیرازی: باید خودش در عصر روز عید رمی کند هرچند قربانی به عقب بیفتد. ب- باید در وقت مناسب آنها را قضا کند.

آیت اللّه فاضل لنکرانی: خیر، در هر دو فرض باید خودش

ص: ۴۶

رمی کنـد روز بعـد قربـانی نمایـد، و شخصـی که قـادر بوده است عصـر رمی کنـد و نایب گرفته، احتیاطاً رمی‌ها را قضا کنـد ولو با استنابه و چنانچه بقیه اعمال را با اعتقاد به صحت انجام داده است صحیح است و چیزی بر او نیست.

ض ۳۱ حدّ منی آیا جمره عقبه است یا خود عقبه که گردنه بزرگی است؟

آیت اللّه خامنه‌ای: باید از اهل خبره ثقه اسـتعلام شود، ولی به نحو کلّی حدود مشاعر از عرفات و مزدلفه و منی مبنی بر مداقّه نیست ترتیب اثر بر آنچه که در نظر عرف از مشاعر ذکر شـده محسوب است کفایت می‌کند و ظاهر صـحیحه معاویهٔ بن عمّار خروج وادی محسّر و عقبه از منی است، که منی بین عقبه ووادی محسّر است.

آیت اللّه تبریزی: بیش از جمره عقبه است، به انـدازه‌ای که رمی در داخـل منـا واقع می‌شود و در مورد شک در مورد نفر و کوچ از منا احتیاط کنند و اکتفا به اقلّ بشود و از قدر متیقن از منا، کوچ بعد از زوال انجام شود.

آیت اللّه سیستانی: جمره حد منا است.

آیت اللّه صافی گلپایگانی: حد منا را اعلام مخصوصه معین کرده است.

ص: ۴۷

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: حد منا از ناحیه مکه، خود عقبه است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: حد منا با علامت مخصوصی مشخص شده است.

ض ۳۲ بـا توسعه اخیر جمرات، اگر قسـمتی از سـتون (دیوار ۲۴ مـتری) جمره عقبه، خـارج از منی باشـد، بـا فرضِ صـدقِ جمره بر مجموعِ دیوار، آیا رمی آن قسمت صحیح است؟

آیت اللَّه خـامنه‌ای: در صـورت یقین به خروج قسـمتی از جمره توسـعه یـافته از منی، احوط رمی نقطه‌ای از قسـمتی است که از منی خارج نیست.

آیت اللَّه تبریزی: باید در قسمتی که در وسط به اندازه جمره سابق است رمی کنند.

آیت اللَّه گلپایگانی: صحیح نیست و جمره بر مجموع دیوار صدق نمی‌کند.

آیت اللَّه سیستانی: رمی زائد بر خود جمره مجزی نیست حتی آن چه در منی است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: اشکال دارد،

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بنابر احتیاط بر قسمتی که خارج از منی است رمی نکنند.

ص: ۴۸

ض ۳۳ کسی که در ماه ذی‌قعده عمره تمتع به‌جا می‌آورد و در ماه ذی‌حجه به منی می‌آید (با فرض این‌که منی خارج مکه است)، یا به جای دیگری خارج از مکه می‌رود، ولی از حرم خارج نمی‌شود، آیا برای بازگشت به مکه باید محرم شود؟ اگر باید محرم شود، از کجا باید محرم شود؟ باید به یکی از مواقیت عمره تمتع یا ادنی‌الحل برود؟ و ثانیاً به چه نیتی محرم شود؟ عمره تمتع؟ عمره مفرده؟ عمره مافی‌الذمهٔ؟

آیت اللّه خامنه‌ای: اگر از حدود حرم خارج نشده تجدید احرام و عمره در فرض سؤال لازم نیست، کما فی کتابی الریاض والمدارك، و اگر خواست دوباره عمره بجا آورد، باید عمره تمتع در فرض سؤال بجا آورد، و برای آن باید از یکی از مواقیت عمره تمتّع محرم شود.

آیت اللّه تبریزی: اگر فقط خارج از مکه شد واز حرم خارج نشد مرتکب خلاف شده ولی تجدید احرام لازم نیست و اگر از حرم خارج شد در صورت برگشت در ماهی غیر از ماهی که احرام اول را بسته بود باید به نیت عمره تمتع از میقات عمره تمتع محرم شود و احتیاطاً طواف نساء برای عمره سابقه انجام دهد.

ص: ۴۹

آیت اللَّه گلپایگانی: شخص مذکور نباید قبل از احرام حج از مکه خارج شود و بر فرض خروج عصیاناً باید به مکه برگردد و در مکه برای حج محرم شود.

آیت اللَّه سیستانی: باید محرم شود و می‌تواند از ادنی الحل برای عمره مفرده محرم شود و اگر بعد از آن از مکه خارج نشود و وقت حج برسد عمره او بدل به تمتع می‌شود.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: احرام مجدد لازم نیست.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: در فرض سؤال اگر از مکه خارج شد- ولو از حرم خارج نشده است- باید برای برگشت، مجدداً محرم بشود وعمره تمتع او باطل شده است لذا اگر بخواهد حج تمتع بجا آورد باید از مواقیت عمره تمتع به نیت عمره تمتع محرم بشود واگر بخواهد عمره مفرده انجام دهد، احرام از ادنی الحل کفایت می‌کند.

ض ۳۴ هنگام رمی یا پیش از آن، یک ریگ مستعمل در کیسه ریگ ما می‌افتد و با ریگ‌های بکر مخلوط و مشتبه می‌شود. آیا همین‌که هشت ریگ به جمره بزنیم که یکی از آنها احتمالًا ریگ مستعمل است کافی است؟ که علم اجمالی پیدا می‌کنیم هفت ریگ بکر زده‌ایم؟ یا علم تفصیلی لازم است و باید هنگام رمی بدانیم کدام ریگ

ص: ۵۰

بکر و کدام مستعمل است؟

آیت اللّه خامنه‌ای: با حصول یقین به تحقّق رمی با ریگ بکر، رمی او صحیح و مجزی است.

آیت اللّه تبریزی: از همه ریگهایی که احتمال می‌دهد ریگ مستعمل باشد باید اجتناب کند و ریگ بکر تحصیل نماید و با آن رمی کند.

آیت اللّه گلپایگانی: بلی، در فرض سؤال اذن هشت ریگ مجزی است و علم تفصیلی لازم نیست.

آیت اللّه سیستانی: به نحو اول کافی است.

آیت اللّه مکارم شیرازی: کافیست و علم تفضیلی لازم نیست.

آیت اللّه فاضل لنکرانی: همین که هشت ریگ به جمره بزنید کافی است.

ض ۱۳۵ اگر اعلم در مسأله‌ای فتوا نداده و تنها احتیاط واجب کرده است، ولی فالأعلم آن احتیاط را ندارد، آیا لازم است مقلّد اعلم بداند مرجعش احتیاط واجب کرده و باید نیت رجوع به فالأعلم کند، یا همین که در مقام انجام وظیفه شرعی بوده و عملش طبق فتوای فالأعلم است کافی است؟ به عبارت دیگر، اگر اعلم مثلًا در احرام از مکه قدیم

ص: ۵۱

احتیاط واجب است، ولی فالأعلم چنین احتیاطی نداشته، و مقلِّد اعلم از مکه جدید محرم شده و بعد از اعمال حج فهمیده است که اعلم چنین احتیاطی داشته، آیا عملش صحیح است یا خیر؟ و اکنون چه وظیفه‌ای دارد؟

از آنجا که سؤال‌های فوق بیشتر مورد استفاده روحانیان کاروانها می‌باشد، اگر در پاسخ‌ها اشاره‌ای اجمالی به دلیل هم بشود موجب مزید امتنان است.

آیت اللَّه خامنه‌ای: اگر عمل او در هنگام صدور از وی مطابق با فتوای کسی بوده که می‌توانست شرعاً از او تقلید کند، صحیح و مجزی است.

آیت اللَّه تبریزی: پس از فهمیدن فتوای فالأعلم در تصحیح عمل، به فتوای وی استناد می‌کند. باید برای ادله به کتب استدلالی مراجعه شود.

آیت اللَّه سیستانی: اگر مطابقت با فتوای کسی که می‌تواند از او تقلید کند داشته باشد، الآن می‌تواند به او رجوع کند.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: در فرض سؤال، بعد از خاتمه اعمال نیت کند که آنچه انجام داده‌ام بر طبق نظر فالأعلم باشد اشکال ندارد البته مشروط به این‌که هنگام احرام از مکه جدید قصد قربت از او متمشی شده باشد.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: همین که عمل مطابق فتوای

ص: ۵۲

مشهور باشد صحیح است و نیت رجوع و حتی گفتن و ارجاع دادن لازم نیست. بلی اگر سؤال کردند باید گفت و اگر بعد از عمل متوجه آن احتیاط شدند اعاده لازم نیست، هرچند اگر بخواهند طبق احتیاط اعاده و عمل کنند مانعی ندارد.

آیت اللّه مکارم شیرازی: بعد از اعمال حج رجوع به فالأعلم می‌کند و چون عمل گذشته او با آن هماهنگ است، اعاده لازم نیست.

ض ۳۶ در صورتی که لباس نمازگزار از پنبه یا کتان باشد، در جایی که بر فرض تقیّه سجده بر فرش صحیح است، چنانچه بتواند بدون محذور بر لباس خود سجده کند، آیا سجده بر فرش که از پشم یا مواد لاستیکی است مجزی است یا نه؟

آیت اللّه خامنه‌ای: لباس تقدّم بر فرش ندارد اگر چه از کتان یا پنبه باشد.

آیت اللّه تبریزی: چنانچه با رعایت تقیه بتواند بر لباسش سجده کند، باید بر لباس مذکور سجده نماید، واللّه العالم.

آیت اللّه سیستانی: در فرض مذکور مجزی است.

آیت اللّه صافی گلپایگانی: در فرض سؤال باید بر لباس خود سجده کند، واللّه العالم.

ص: ۵۳

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: در فرض سؤال، باید به لباسش سجده کند و سجده بر فرش و مواد پلاستیکی مجزی نیست.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: سجده بر پنبه و کتان در فرض سؤال، اولویت دارد.

ض ۳۷ جواز اقتدا به اهل سنّت اختصاص به نماز ادا دارد یا نماز قضا را نیز می‌توان اقتدا کرد؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: قدر متیقّن جواز اقتداء در نماز اداء است و صحّت اقتداء در نماز قضاء محلّ اشکال بل منع است.

آیت اللَّه تبریزی: نماز قضا را هم می‌شود با آن‌ها خواند، لکن شخص باید حمد و سوره را خودش بخواند و لو به این‌که در نمازهای جهریه به اخفات بخواند، واللَّه العالم.

آیت اللَّه سیستانی: می‌تواند نماز قضا را نیز بخواند ولی به هر حال باید قرائت خود را بخواند و حکم جماعت را ندارد.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: مختص به نماز ادا است، واللَّه العالم.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: اختصاص به نماز ادا ندارد.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: تفاوتی نمی‌کند.

ص: ۵۴

ض ۳۸ آیا استحباب غسل ورود به مسجدالحرام تنها برای قادم و کسی است که اعمال عمره بجای می‌آورد یا برای هر مرتبه رفتن به مسجدالحرام نیز مستحب است؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: اختصاص به ورود اوّل ندارد.

آیت اللَّه تبریزی: غسل دخول مسجد الحرام، که همان غسل برای دخول مکه و حرم است، اختصاص به قادم و کسی که اعمال را به جا می‌آورد، دارد.

آیت اللَّه سیستانی: استحباب آن حتی برای قادم ثابت نیست.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: بعید نیست برای هر وارد به مسجد باشد و در هر مرتبه.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: برای هر مرتبه رفتن به مسجد الحرام نیز مستحب است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: به قصد رجا مانعی ندارد.

ض ۳۹ وضو گرفتن از آبهای خنک مسجدالحرام و اطراف آن- که برای آشامیدن اختصاص داده‌اند اعم از کلمن‌ها و شیرها- چه حکمی دارد؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: صحّت وضو با شک در اباحه آب برای وضو محل اشکال بل منع است.

ص: ۵۵

آیت اللَّه تبریزی: چنانچه موجب اعتراض و توهین به حجاج از مؤمنین بشود باید اجتناب کنند.

آیت اللَّه سیستانی: جایز نیست.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: محل اشکال است.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: وضو نگیرند و اگر عالماً عامداً وضو گرفتند برای نماز به آن اکتفا نکنند.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: اشکال دارد.

ض ۴۰ آیا استحباب سه روز روزه مستحبی در مدینه منوره برای برآمدن حاجت اختصاص به مسافر دارد یا برای اهالی مدینه و کسی که قصد عشره دارد نیز مستحب است.

آیت اللَّه خامنه‌ای: اختصاص به مسافر ندارد، و ذکر مسافر جهت استثناء از صوم و در حال مسافر بودن است.

آیت اللَّه تبریزی: حکم مزبور اختصاص به مسافر دارد و شامل اهل مدینه نمی‌شود و در مسافر بین این‌که نمازش قصر باشد یا به جهت قصد اقامت ده روز نمازش تمام باشد، فرقی نیست، واللَّه العالم.

آیت اللَّه سیستانی: برای همه مستحب است.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: بعید نیست اختصاص به مسافر نداشته باشد، واللَّه العالم.

ص: ۵۶

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: استحباب آن به قصد ورود برای غیر مسافر ثابت نیست، بلی رجاءاً مانعی ندارد.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: این حکم مخصوص مسافر است ولی دیگران بر اساس قانون اوّلی هر روزی بخواهند می‌توانند به قصد حاجت روزه بگیرند.

ض ۴۱ پس از وقوف در عرفات آیا حاجی مجاز است در شب عید به مشعر نرود، مثلًا چند ساعتی به مکه برود و پیش از اذان صبح یا پیش از نیمه شب خود را به مشعر برساند، یا باید مستقیم به مشعر برود.

آیت اللَّه خامنه‌ای: لازم نیست مستقیم به مشعر الحرام برود، می‌تواند چند ساعتی به مکّه مکرمه یا جای دیگر برود و پیش از طلوع فجر خود را به مشعر برساند.

آیت اللَّه تبریزی: بنابر احتیاط باید شب عید را در مشعر بیتوته کند.

آیت اللَّه گلپایگانی: باید به مشعر برود و به مکه نرود.

آیت اللَّه سیستانی: می‌تواند به مکه یا هر جای دیگر برود.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: باید مستقیم به مشعر برود مگر در حال ضرورت

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بلی، مجاز است

ص: ۵۷

ض ۱۴۲اگر نـایب عصیاناً رمی در روز را ترک کنـد، نیابت او چه حکمی دارد؟ و اگر به تصور این‌که می‌توانـد به منی برگردد، به مکه آمد و روز دوازدهم نتوانست برای رمی به منی برود، نیابتش چه حکمی دارد و وظیفه‌اش چیست؟

آیت اللّه خـامنه‌ای: رمی جمرات از مناسـک است، که اگر آن را به نحـو صـحیح انجـام ندهـد صـحّت نیـابتش محـل اشـکال اسـت مخصوصاً اگر در ایام تشریق تدارک نکند.

آیـت اللّه تـبریزی: چنـانچه رمی روز دهـم را ترک کنـد حجی کـه انجـام داده محـل اشـکال اسـت و اگر رمی روزهـای یـازدهم و دوازدهم را ترک کند هرچند معصیت نموده و در صورت بقاء وقت باید قضا کند لکن ضرری به صحت حج ندارد.

آیت اللّه گلپایگانی: در هر دو صورت حج صـحیح و مبری ذمه است ولی اگر ایام تشریق (۱۱ و ۱۲ و ۱۳) نگذشته باید رمی را بجا آورد واگر گذشـته، سال دیگر چنانچه متمکن از رفتن به مکه باشد در همان ایام خودش بجا آورد والا به کسـی که به مکه می‌رود سفارش کند رمی به نیابت او را برای؟؟؟

بجا آورد و در فرض اینکه عصیاناً رمی نکرده از جهت اجرت باید از کسی که او را نائب قرار داده است رضاء نماید.

آیت اللّه سیستانی: نیابت در هر دو فرض صحیح است و

ص: ۵۸

ذمه منوب عنه فارغ است ولی به نسبت از اجرت نایب کم می‌شود.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: حج او باطل نمی‌شود ولی باید خودش آنرا در موقع مناسب اعاده کند و اگر نمی‌تواند نایب بگیرد.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: اگر رمی روز عید را عالماً عامداً ترک کند واجب است تا آخر ایام تشریق قضای آن را انجام دهد و احتیاطاً ذبح و تقصیر را نیز بعد از رمی اعاده نماید والّا ظاهراً حج او باطل است ومجزی از منوب عنه نیست؛ ولی اگر رمی روز یازدهم، یا دوازدهم را ترک کرده است باید تا آخر ایام تشریق قضا کند واگر قضا نکرد احتیاط است که تا آخر ذیحجه قضا کند و سال بعد نیز همان روز ولو با استنابه، قصا کند، ودر این فرض حج او صحیح و مجزی از منوب عنه است.

ض ۴۳ اگر معذور پس از وقوف اضطراری مشعرالحرام از مشعر خارج شد، و پیش از طلوع فجر عذر او برطرف شد، آیا بازگشت به مشعرالحرام برای درک وقوف اختیاری لازم است؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: اگر اکتفا به وقوف اضطراری مشعر بخاطر عذر بوده و بعداً کشف شده که عذر ندارد باید با بود

ص: ۵۹

وقت، وقوف اختیاری مشعر الحرام را درک کند.

آیت اللَّه تبریزی: بلی باید برگردد و وقوف اختیاری مشعر را درک کند.

آیت اللَّه گلپایگانی: بازگشت به مشعر لازم است.

آیت اللَّه سیستانی: در فرض امکان لازم است.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: احتیاط واجب آن است که باز گردد

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: بلی، بازگشت لازم است

ض ۴۴ با توجه به اینکه بانوان می‌توانند رمی روز دهم را شب انجام دهند، آیا حتماً باید شب عید باشد یا شب یازدهم نیز جایز است و در فرض جواز در صورتی که زن در اعمال حج نایب دیگری باشد، چه صورت دارد؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: در صورت تمکّن باید در همان شب عید رمی جمره عقبه نماید، مخصوصاً اگر حج او حجّ نیابی باشد. و تأخیر تا شب یازدهم صحیح نیست، ولی اگر در روز دهم یعنی روز عید رمی جمره عقبه نماید اشکال ندارد.

آیت اللَّه تبریزی: زنها می‌توانند رمی روز دهم را در شب عید انجام دهند و در حکم مزبور بین این‌که زن برای خود حج انجام دهد یا نایب دیگری باشد فرقی نیست.

ص: ۶۰

آیت اللَّه سیستانی: فقط در شب عید جایز است.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: باید شب دهم باشد؛ چه نایب باشد چه برای خودش باشد.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: شب یازدهم نیز جایز است هرچند نایب در حج باشد. بلی رمی روز یازدهم را در صورتی می‌تواند شب انجام دهد که از رمی در روز معذور باشد.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: هر دو جایز است و ضرری به نیابت نمی‌زند.

ض ۴۵ کسی که بعدازظهر روز دوازدهم از منی کوچ کرده و به جهتی، مجدداً به منی برگردد، سهواً یا جهلًا یا عالماً، و غروب شب سیزدهم را درک کند، آیا بیتوته آن شب در منی یا رمی روز سیزدهم بر او واجب می‌شود؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: به هر جهت اگر حاجی در غروب روز دوازدهم در منی باشد، باید شب سیزدهم را در منی بیتوته کند و در روز سیزدهم رمی جمرات نماید.

آیت اللَّه تبریزی: بلی، در این صورت باید آن شب را در منی بیتوته کند و روز سیزدهم هم رمی نماید.

آیت اللَّه گلپایگانی: در فرض فرض که کوچ کرده بیتوته شب سیزدهم و رمی روز آن بر او واجب نیست.

ص: ۶۱

آیت اللَّه مکارم شیرازی: لازم نیست

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: در فرض سؤال که نَفر قبلًا محقق شده است بیتوته شب سیزدهم و رمی روز سیزدهم واجب نیست.

ض ۴۶ در برخی موارد، زائران بیت‌اللَّه الحرام یا سایر مسافران، وقت نماز در هواپیما هستند، با توجه به این‌که نماز در هواپیما معمولًا مانع استقرار و طمأنینه نیست، در صورتی که سایر شرایط، مثل قیام و قبله و رکوع و سجود مراعات شود، آیا در صورت علم یا احتمال این‌که پیش از اتمام وقت نماز به مقصد می‌رسند و می‌توانند نماز را پس از پیاده شدن از هواپیما بخوانند، نماز در هواپیما کفایت می‌کند یا باید تأخیر بیندازند و در صورتی که نماز را در آن حال خواندند و پیش از اتمام وقت نماز پیاده شدند، اعاده نماز لازم است یا نه؟

آیت اللَّه خامنه‌ای: با تمکّن از استقرار و استقبال قبله، نماز صحیح و مجزی است، بلکه جهت درک فضیلت اوّل وقت افضل است.

آیت اللَّه تبریزی: چنانچه احتمال بدهند که تا آخر وقت هواپیما به زمین ننشیند می‌تواند در هواپیما نماز بخوانند و اگر

ص: ۶۲

پیش از اتمام وقت هواپیما به زمین نشست نمازشان را اعاده کنند.

آیت اللَّه سیستانی: در فرض مذکور نماز در هواپیما کافی است.

آیت اللَّه صافی گلپایگانی: در صورت علم بایـد تأخیر نماید و در صورت احتمال، احوط خواندن و چنانچه قبل از گذشـتن وقت به مقصد رسید اعاده است.

آیت اللَّه فاضل لنکرانی: به طور کلی مکان نماز گزار بایـد بی حرکت باشـد و باید بتوانند تا پایان نماز شـرایط نماز را رعایت کنند لذا در فرض سؤال، در سـعه وقت تأخیر بیندازند و اگر بواسـطه تنگی وقت ناچار باشـند نماز بخوانند باید به قدری که ممکن اسـت رعایت شرایط را بنمایند و در این صورت اعاده لازم نیست.

آیت اللَّه مکارم شیرازی: چنین نمازی صحیح است و اعاده ندارد.(۱)

۱- مرکز تحقیقات حج، استفتائات جدید، ۱جلد، نشر مشعر - تهران، چاپ: ۱.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَیْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : -۰۶۲۱-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۱۸۰-۰۱IR۹۰-۵۳-۰۶۰۹به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹